

**Recenzja książki: „Nowa gospodarka” a transformacja,
Praca zbiorowa pod redakcją naukową Marcina Piątkowskiego,
Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości
i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2003, s. 402**

Recenzowana książka jest kontynuacją dwóch monografii wydanych przez Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego w latach 2001 i 2002: „Nowa gospodarka” i jej implikacje dla długookresowego wzrostu w krajach posocjalistycznych (praca zbiorowa pod red. Grzegorza W. Kołodko) i „Nowa gospodarka” i stare problemy. Perspektywy szybkiego wzrostu w krajach posocjalistycznych (praca zbiorowa pod red. Grzegorza W. Kołodko i Marcina Piątkowskiego). Książka jest plonem trzeciej edycji międzynarodowego projektu badawczego prowadzonego przez Centrum Badawcze Transformacji, Integracji i Globalizacji TIGER. Uwieńczeniem tego projektu była międzynarodowa konferencja: „Nowa gospodarka” a posocjalistyczna transformacja, która odbyła się w dniach 10-11. kwietnia 2003 roku w WSPiZ w Warszawie.

Książka zawierająca 16 referatów, podzielona została na cztery części: I - Wpływ technologii informatycznych i telekomunikacyjnych (TIT) na wzrost gospodarczy; II - TIT i ich rola w restrukturyzacji gospodarki; III - Determinanty absorpcji TIT; IV - „Nowa gospodarka”: uwarunkowania, ograniczenia i perspektywy. Autorami referatów jest 22 wytrawnych znawców problematyki „nowej gospodarki”, wywodzących się z takich organizacji i instytucji, jak: OECD, Bank Światowy, London Economics, Uniwersytet Helsiński, Węgierska Akademia Nauk, Politechnika Tallińska, University College London, University College Northampton, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Szczeciński, Szkoła Główna Handlowa, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania.

Pierwszą część książki otwiera referat Dirka Pilata i Anity Wöfl z OECD, w którym przedstawiono dowody na istnienie silnych zależności pomiędzy wykorzystaniem technologii informatycznych a przyspieszonym wzrostem gospodarczym w wybranej grupie krajów OECD w latach 1990. Autorzy referatu argumentują, że warunkiem wykorzystania potencjału nowoczesnych technologii nie jest wcale tylko i wyłącznie produkcja TIT, ale przede wszystkim umiejętność ich produktywnego wykorzystania w pozostałych sektorach gospodarki. Efektywne użytkowanie TIT na poziomie przedsiębiorstw nie jest jednak możliwe bez wprowadzenia odpowiednich zmian organizacyjnych i podniesienia poziomu kwalifikacji pracowników. Do podobnych wniosków dochodzi Jukka Jalava z Uniwersytetu Helsińskiego, który wskazuje na coraz wyższy udział TIT we wzroście gospodarczym Finlandii wynikający nie tylko z potęgi Nokii, ale i z umiejętnego wykorzystania TIT w wielu innych branżach przemysłu i usług. Marcin Piątkowski z Centrum Badawczego TIGER, WSPiZ w swoim referacie przedstawił pionierskie, ilościowe szacunki wkładu inwestycji w TIT do wzrostu gospodarczego i zmian wydajności w Polsce w latach 1995-2000. Okazuje się, że dzięki znacznym inwestycjom w kapitał TIT w latach 90., pobudzonym przez znaczący niezaspokojony popyt na nowoczesne technologie i znaczny spadek ich cen, udział kapitału TIT we wzroście gospodarczym i poprawie wydajności pracy pod koniec dekady był już znaczący. Teet Rajasalu i Anton Laur z Politechniki Tallińskiej analizowali przypadek Estonii – lidera wśród krajów posocjalistycznych w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Pomimo wielu sukcesów we wprowadzaniu technologii informatycznych do administracji publicznej, edukacji, przemysłu i usług, autorzy twierdzą, że dotychczasowy wpływ TIT na wzrost gospodarczy i na przyspieszenie konwergencji z krajami UE był ograniczony.

W drugiej części książki Andrea Szalavetz z Instytutu Światowych Studiów Ekonomicznych Węgierskiej Akademii Nauk argumentuje, że trwający proces transformacji

sektora wytwórczego w kierunku sektora usług, w którym to procesie główną rolę pełnią nowoczesne technologie, wskazuje na to, że TIT mogą mieć duże znaczenie dla przyspieszenia restrukturyzacji. Jacek i Jakub Brdulakowie ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie w swoim referacie przedstawili studia przypadków wykorzystania TIT w przedsiębiorstwach sektora transportowego w Polsce. Wynika z nich, że zarządzanie wiedzą przy wykorzystaniu TIT w nawet najlepszych przedsiębiorstwach sektora spedycji, transportu i logistyki jest nadal dopiero na początkowym etapie. Beata Świecka z Uniwersytetu Szczecińskiego z kolei prezentuje dowody na szczególnie ważną rolę TIT w przeobrażeniach sektora bankowego w Polsce w pozostałych krajach posocjalistycznych.

Referat George'a Clarke'a z Banku Światowego otwiera następną część książki. Na podstawie badania przeprowadzonego wśród przedsiębiorstw w posocjalistycznych krajach Europy Wschodniej i Azji Środkowej, George Clarke wykazuje, że dostęp do Internetu jest bardziej rozpowszechniony wśród przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego niż wśród przedsiębiorstw z całkowitym kapitałem krajowym oraz, że lokalne przedsiębiorstwa konkurujące z firmami zagranicznymi produkującymi w kraju lub z importerem częściej mają dostęp do Internetu niż pozostałe firmy lokalne. Patrick Muller i Pau Salsas z London Economics argumentują, że korzystanie z Internetu w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w można w dużej mierze wyjaśnić różnicami w PKB per capita, otwartością gospodarki na handel zagraniczny, poziomem wykształcenia, liczbą abonentów telefonii komórkowej, kosztami miesięcznego abonamentu telefonicznego dla gospodarstw domowych, poziomem swobód politycznych i obywatelskich, oraz stanem transformacji sektora telekomunikacyjnego. Jos Verbeek i Ioannis Kessides z Banku Światowego analizują rolę regulacji w sektorze telekomunikacyjnym we wspieraniu rozbudowy infrastruktury telekomunikacyjnej. Autorzy twierdzą, że wykorzystanie przez kraje posocjalistyczne najlepszych doświadczeń wypracowanych przez kraje wysoko rozwinięte dotyczących liberalizacji rynku telekomunikacyjnego pozwoliłyby na znacznie szybsze doganianie krajów UE w poziomie rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej. Richard Sanders i Chen Yang z University College Northampton w Wielkiej Brytanii przedstawili w swoim referacie specyfikę chińskiej drogi do „nowej gospodarki”, w której nietypowe rozwiązania instytucjonalne i centralnie sterowana polityka gospodarcza zorientowana na rozwój nowoczesnych technologii pozwoliły na szybki postęp w industrializacji kraju i podniesienie technologicznego poziomu gospodarki.

Czwarta i ostatnia część książki prezentuje szeroką gamę uwarunkowań, ograniczeń i perspektyw „nowej gospodarki”. Krzysztof Piech z University College London, Włochy, omawia historyczną ewolucję systemów gospodarczych. Na tym tle, „nowa gospodarka” stanowi jeden z kolejnych etapów dochodzenia do nowego systemu gospodarczego – gospodarki opartej na wiedzy. Lech Zacher z WSPiZ rozlicza się z mitem „nowej gospodarki” traktowanej jako panaceum na wszystkie bolączki krajów posocjalistycznych. Zwraca on szczególną uwagę na ograniczenia dla absorpcji nowych technologii związane z czynnikami społecznymi i kulturowymi. Dariusz Dziuba z Uniwersytetu Warszawskiego podjął próbę szacunku wielkości sektora informacyjnego w Polsce i na świecie. Autor wskazuje na konieczność standaryzacji metod i narzędzi badawczych przy pomiarze sektora informacyjnego. Anna Zorska WSPiZ i SGH zanalizowała implikacje globalizacji oraz „nowej gospodarki” dla powiązań gospodarczych krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Autorka argumentuje, że globalizacja stwarza duże szanse rozwoju dla tych gospodarek i przedsiębiorstw, które chcą i potrafią wykorzystać nowe technologie. Ci, którzy tego nie uczynią, mogą skazać się na ekonomiczną marginalizację. Podobne zagadnienia porusza Grzegorz W. Kołodko z Centrum Badawczego TIGER, WSPiZ, który w swoim referacie wskazuje na dylematy polityki gospodarczej w świetle postępującego procesu integracji światowych rynków kapitału, handlu i siły roboczej, napędzanego m.in. przez

Internet, telekomunikację i IT. Autor analizuje również wielowątkowe zależności między postępowaniem technologicznym a wzrostem gospodarczym.

O ponadprzeciętnych walorach recenzowanej książki stanowią głównie: aktualność i ranga podjętej problematyki, skład zespołu autorskiego, poziom naukowy wszystkich zaprezentowanych w książce referatów, ponadto wpływ profesjonalnej redakcji naukowej na spójność książki, która choć jest pracą zbiorową jest też zwartą publikacją. Uznanie budzi zarówno logiczna sekwencja rozważań, inteligentny podział na części, jak i interesująca treść poszczególnych tekstów. Jednym z atutów recenzowanej książki jest również jej międzynarodowy charakter, dzięki czemu możliwa jest analiza porównawcza doświadczeń różnych krajów. Z pełnym przekonaniem można ją zarekomendować wszystkim polskim Czytelnikom zainteresowanym problematyką „nowej gospodarki” i jej wpływem na procesy transformacji.

Prof. nzw. dr hab. Stanisław Flejterski
Kierownik Katedry Ekonomii Porównawczej
Wydziału Zarządzania i Ekonomiki Usług
Uniwersytetu Szczecińskiego
E-mail: stanf@uoo.univ.szczecin.pl

Niniejszy tekst stanowi skróconą wersję recenzji przygotowanej do opublikowania w miesięczniku „Gospodarka Narodowa”.

**Recenzja książki: „Nowa gospodarka” a transformacja,
Praca zbiorowa pod redakcją naukową Marcina Piątkowskiego,
Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości
i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2003, s. 402**

Książka zawiera starannie opracowany dorobek trzeciej edycji międzynarodowego projektu badawczego prowadzonego przez Centrum Badawcze Transformacji, Integracji i Globalizacji *TIGER*, afiliowanego przy WSPiZ im. Leona Koźmińskiego. Dorobek ów zaprezentowany został na konferencji pt „*Nowa Gospodarka*’ a *posocjalistyczna transformacja*”, która odbyła się w kwietniu 2003 roku w Warszawie.

Książka stanowi zbiór referatów napisanych przez pracowników wywodzących się zarówno z renomowanych uczelni akademickich i zagranicznych ośrodków badawczych (Londyn School of Economics, Uniwersytet Helsiński, Węgierska Akademia Nauk, University College Londyn, University Northampton) i krajowych (Uniwersytet Warszawski, Szkoła Główna Handlowa, Uniwersytet Szczeciński, WSPiZ im. Leona Koźmińskiego), jak i znanych międzynarodowych instytucji wywierających bezpośredni lub pośredni wpływ na procesy transformacji, takie jak Bank Światowy i OECD.

Omawiana książka mieści się w dosyć obfitym obecnie nurcie opracowań poświęconych różnym aspektom współczesnych przemian gospodarczych na świecie a określanym jako: *nowa gospodarka*, *nowa ekonomia*, *gospodarka globalna*, *społeczeństwo informacyjne*, *społeczeństwo globalne*, *gospodarka oparta o wiedzę*, *gospodarka usieciowiona (webonomics)*, że pozwolę sobie wymienić tych kilka najczęściej spotykanych określeń. Wystarczy tu wskazać jedynie publikacje wydawnictwa WSPiZ im. Leona Koźmińskiego (w tym przede wszystkim wcześniejsze publikacje *TIGERa*) czy raporty publikowane przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (*UNDP*) poświęcone właśnie wyżej wymienionym zagadnieniom, aby pozytywnie zweryfikować stwierdzenie o zauważalnej masowości publikacji na te tematy.

Bez wątpienia jednak recenzowana pozycja wyróżnia się swoją specyfiką na opisanym wyżej tle. Po pierwsze, książka jest publikacją naukową a przez to nie jest to książka łatwa. Większość reprezentowanych w niej referatów stanowią omówienia wyników prac autorów udokumentowanych żmudnymi badaniami. Przykładowo rozdział Georgia Clarke’a z Banku Światowego *Wpływ typu własności i zagranicznej konkurencji na rozpowszechnianie się Internetu w krajach posocjalistycznych*, czy rozdział autorstwa Patrice Mullera i Pau Salsasa z London Economics *Użytkowanie Internetu w krajach transformacji: determinanty ekonomiczne i instytucjonalne* prezentują wyniki zbudowanych przez autorów modeli ekonometrycznych badanych zjawisk. Pełne zrozumienie ich treści wymaga od czytelnika merytorycznego przygotowania z zakresu ekonometrii i statystyki. Właściwie cała książka stanowi doskonale źródło aktualnych informacji i danych o obserwowanych i przewidywanych trendach rozwoju gospodarczego krajów z obszaru tzw. byłych krajów socjalistycznych. Jest to szczególnie ważne w kontekście znacznego pokrywania się tego obszaru z krajami, które powiększają Unię Europejską.

Czytelnik znajdzie w książce bardzo bogate i udokumentowane informacje na temat najnowszych trendów w gospodarkach wspomnianego regionu. Szczególnie dotyczące analiz wpływu technologii informatycznych i telekomunikacyjnych (*TIT*) na wzrost (część pierwsza omawianej książki) i przemiany gospodarcze (część druga) w tym regionie. Część trzecia poświęcona jest analizie możliwości absorpcyjnych nowych technologii teleinformatycznych przez gospodarkę tego obszaru geograficznego.

Z poznawczego punktu widzenia na szczególną uwagę zasługuje tu rozdział autorstwa Richarda Sandersa i Chen Yang z Chińskiego Centrum przy University College Northampton *Chińska droga do „nowej gospodarki”*: *podejście instytucjonalne*. Zaprezentowane zostały tam powszechnie nieznane oryginalne chińskie rozwiązania (*system tiao kuai* – specyficzna struktura instytucji administracyjnych czy *program 863* – krajowy chiński program rozwoju i badań nad zaawansowanymi technologiami) pozwalające na niemal dwudziestoletni już wyróżniający się swoją dynamiką, a jednocześnie stabilnością, rozwój gospodarki chińskiej. W części czwartej znajdzie czytelnik bardzo interesujące rozważania o charakterze bardziej teoretycznym polskich autorów Krzysztofa Piecha (SGH), Lecha Zachera, Anny Zorskiej i Grzegorza Kołodko (wszyscy WSPiZ im. Leona Koźmińskiego).

Książka, jak wspominałem na początku, w swojej większej części oparta jest na wynikach badań, co ogranicza pole dyskusji z jej treściami (nie dyskutuje się z faktami). Jednak przyjęta formuła zbioru wybranych artykułów konferencyjnych, jak zawsze, niesie ze sobą niebezpieczeństwo eklektyzmu i tak stało się również w tym przypadku. Chociaż trzeba oddać redaktorowi naukowemu Marcinowi Piątkowskiemu, że udało mu się zestawić prezentowane artykuły w dobrze przemyślaną, w miarę spójną całość opartą na logicznym szkieletcie myślowym i jedynie bardzo wrażliwy czytelnik może „grymasić” nad zauważalnymi różnicami zarówno, co do głębokości jak i stylu prowadzonych rozważań w prezentowanych tekstach. Przykładem może tu być mnogość definicji tytułowej *nowej gospodarki* czy *gospodarki opartej na wiedzy*. Prawie każdy z autorów przedstawia swoją oryginalną propozycję definicji tych pojęć. Ale to chyba dobrze, gdyż oddaje to z jednej strony skomplikowany charakter opisywanych zjawisk, z drugiej zaś pozwala czytelnikowi zapoznać się z różnymi podejściami do tych samych zjawisk. Ponadto wykazuje dynamikę tych zjawisk, a co za tym idzie zmienność i rozwój towarzyszących tym zmianom poglądów, pojęć i definicji je opisujących.

Reasumując powtórzę, że najnowsza książka spod znaku *TIGERa* stanowi bardzo cenną pozycję na polskim rynku wydawniczym dla wszystkich osób zajmujących się lub interesujących się badaniami nad zależnościami między postępem technologicznym a w szczególności postępem w dziedzinie technik teleinformatycznych a wzrostem gospodarczym. Polecam ją również studentom wszystkich kierunków ekonomicznych, biznesowych czy modnej ostatnio europeistyki, jako bardzo pomocną w ich dociekaniach na temat zależności rządzących współczesną gospodarką światową. Dowiedzą się z niej np. na czym polega „fascynujące” zjawisko *tertiaryzacji* (s. 97), czy też co to jest *proksemika* (nauka o komunikacji i zachowaniach niewerbalnych) i będą mogli zadumać się nad stanowiskiem autorów (Jacka i Jakuba Brdulaków) zaliczających ją do dyscyplin badawczych „materializujących przestrzeń w ekonomii”(s. 111).

Dr hab. Witold T. Bielecki
profesor WSPiZ im. Leona Koźmińskiego w Warszawie i Uniwersytetu Warszawskiego
E-mail: witoldb@wspiz.edu.pl

Warszawa, 23 luty 2004

Niniejszy tekst został przesłany do publikacji w kwartalniku „Ekonomista”.